

Van de redactie

In dit achtste bulletin van de Werkgroep Historie Worsum staan 3 artikelen.

We beginnen met de geschiedenis van de Worsumsche Hof. De huidige boerderij is zo'n 200 jaar oud, maar de oorspronkelijke boerderij is veel ouder. Misschien wel uit de 14de eeuw.

Het tweede artikel is "Larry Van Ray - Amerikaan van Worsum". De grootvader van Larry was Gerardus van Raaij van de Hoge Hof. Hij emigreerde naar Amerika in 1889 en trouwde daar in 1894 met de Overasseltse Ardina Driessen.

Het laatste verhaal speelt zich af op 17 september 1944. De bevrijding wordt ingezet met de luchtlandingen in Overasselt. Ardie Jacobs herinnert zich die dag in al zijn details.

WORSUMSCHE HOF

Mede-auteur: Mw. Eef van Hout

Samenvatting

De Worsumsche Hof hoort tot de oudste boerderijen van Overasselt. De stichters kennen we niet. Misschien waren het de Benedictijnen van St. Valéry in Noord Frankrijk die in onze streek woeste gebieden ontgonnen en boerderijen bouwden zoals ook de Munnikhof. Deze kloostergoederen komen in de 17de eeuw in handen van de familie van Randwijck. Dat duurt tot 1719 wanneer de familie ten Hove eigenaar wordt. Wendela ten Hove trouwt Willem Munter van Doorn Hun zoon, Willem van Munter, verkoopt in 1852 al zijn Overasseltse bezittingen waaronder de Worsumsche Hof. Peter van Raaij is koper. De familie van Raaij bewoont de Worsumsche Hof tot 1921. Daarna volgt Johannes Broens tot 1935. In dat jaar koopt Arnoldus van Dijk de boerderij. Mathijs Arts wordt de pachter en in 1950 eigenaar. Na Mathijs volgt de zoon Piet en sinds 2001 Matheo.

Gemeentelijk monument

De Worsumsche Hof is op de lijst van gemeentelijke monumenten geplaatst vanwege de eenvoudige en harmonische

architectuur en de cultuurhistorische en volkskundige waarde¹.

De beschrijving vermeldt o.a.: Boerderij op L-vormig grondplan van het type krukhuis met dwarsdeel, XVIII B/ XIX a. Deze laatste toevoegingen door de Provinciale Gelderse Monumentenraad geven aan dat het bouwjaar van de huidige Worsumsche Hof ligt tussen 1750 en 1825. Dit sluit natuurlijk de mogelijkheid niet uit dat er in voorgaande eeuwen al een boerderij heeft gestaan.

Een krukhuisboerderij is in veel gevallen oorspronkelijk ontstaan als een hallehuis waaraan later een vergroot woongedeelte is aangebouwd.

De Worsumsche Hof in 1978

Foto familie Arts

---

¹ Stichting Provinciale Gelderse Monumentenraad.
In opdracht van Gemeente Heumen.
Archief Gemeente Heumen.

Het bouwjaar van de huidige boerderij kennen we dus bij benadering, maar uit historische bronnen blijkt dat er zeker al in de 17de eeuw een Worsumsche Hof op deze plek stond. Wie was de bouwer en eerste eigenaar?

Kloostergoed?

Over het vroegste ontstaan van de Worsumsche Hof weten we weinig. De Benedictijnen van St. Valéry en de Cisterciënzerinnen van Nieuwklooster, Grafenthal hadden in Overasselt veel bezittingen in de vorm van boerderijen en gronden. We weten niet met zekerheid of de Worsumsche Hof bij die kloostergoederen hoorde.

Op 11 maart 1333 verkopen Giselmar van Worsum en zijn vrouw Heilwig "ein Haus nebst Hofstätte und ein Stück Land genannt Kempen bei Ekelar" aan het klooster van Grafenthal². Worden hier de Worsumsche Hof en het perceel de Eikelaar bedoeld?

In de 15de eeuw treedt Grafenthal namens St. Valéry op als verpachter van de Munnikenhof. Grafenthal int ook tienden van verschillende hoven. Genoemd wordt onder andere "Hof Hochworsum"³. Is dit misschien de Worsumsche Hof? Of is het de Hoge Hof?

Randwijck, Moelen, Munter

De meeste kloostergoederen van de abdij van St. Valéry kwamen rond 1630 in handen van de familie van Randwijck en daarna van der Moelen. De goederen zijn beschreven en omvatten de havezaten het Huis te Overasselt. De Sleeberg en de Schonenberg met alle daarbij horende boerderijen en landerijen zoals de Poel, de Bakelaar, de Schuurgraaf, de Heegse hoff, het Duifhuis

---

² Das Cistercienserinnen-Kloster Grafenthal oder Vallis comitis zu Asperden im Kreise Kleve. Robert Scholten. Verlag des Historischen Vereins für Geldern und Umgegend, Geldern 1984. ISBN 3-921760-12-7. Pag. 235.

³ Zie Robert Scholten, Pag. 236.

en het Roth. In de leenakteboeken van 1677⁴ wordt de Worsumsche Hof, vreemd genoeg, niet genoemd.

Door het huwelijk van Jan van der Moelen met Mechteld van Randwijck ontstond in Overasselt een enorm groot grondbezit. Deze bezittingen worden in 1697 door de weduwe Mechteld verdeeld over de twee dochters Jeannete Agnes en Sophia. Volgens een schenkingsakte van 1697⁵ krijgt Sophia o.a. "den Munnickhoff, den Worssumssen hoff, de Stockhorst, den Heijsen hoff, den Ewicksen hoff". Hieruit blijkt dus dat de Worsumsche Hof tot de bezittingen hoorde van Jan van der Moelen en Mechteld van Randwijck. Het is opvallend dat A. G. Schulte hiervan geen melding maakt⁶.

Veiling 1852

Andries Cornelis Willem Munter van Sleeburg verkoopt in 1852 al zijn Overasseltse bezittingen. Daar hoorde ook de Worsumsche Hof bij uit de vroegere bezittingen van Sophia van der Moelen. Veilingkavel nr. 16 is de Worsumsche Hof. Kavel nr. 17 is een arbeiderswoning met een stukje grond. De veilingkavels 16 en 17 worden in massa aangeboden.

---

⁴ Register op de Leenaktenboeken van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen naar het oorspronkelijke handschrift. Uitgegeven door: Mr. J.J.S. Baron Sloet, Dr. J. van Veen en Jhr. Mr. A.H. Martens van Sevenhoven. Het Kwartier van Nijmegen. Bewerkt door Mr. J.J.S. Baron Sloet, en Jhr. Mr. A.H. Martens van Sevenhoven. Uitgegeven door de Vereniging Gelre. Arnhem, S. Gouda Quint (1924).

⁵ Rijks Archief, Oud-Rechtelijk Archief van het ambt tussen Maas en Waal: Vrijwillige Rechtspraak, Protocol van Bezwaar (1697-1712), deel Overasselt. Gelders Archief, Arnhem, Inv. Nr. 134.

⁶ De Provincie Gelderland. Het Kwartier van Nijmegen. Onderdeel III: Het Rijk van Nijmegen, Westelijk Gedeelte. A.G. Schulte. Staatsuitgeverij, Den Haag 1982. Pag. 271.

De Worsumsche Hof wordt als volgt beschreven:

Een Bouwhof, genaamde de Worsumsche Hof, bestaande in Huis, 2 Schuren, Bakhuis en Varkenskot, bekend bij het kadaster onder Overasselt, Sectie

Sectie	Perceel	Beschrijving	Grootte ⁷ B.R.E.
B	73	Weiland ⁸	1,61.00
	74	Bouwland	1,18.00
	75	Weiland ⁹	0,24.60
	76	Dito	2,41.80
	105	Tuin	0,05.90
	106	Huis en Erf	0,18.40
	107	Boomgaard	0,16.30
	109	Bouwland gedeeltelijk	1,18.00
	110	Dito	6,76.20
	111	Dito	1,12.10
	112	Keide	0,29.20
	113	Dito ¹⁰	0,65.70
	114	Bouwland	0,36.50
	115	Dito	0,76.10
	116	Keide	1,42.70
	117	Dito	0,15.70
	118	Bouwland	0,14.70
	119	Dito	0,17.10
	120	Keide	0,41.90
	121	Akkermaalsbosch	0,22.50
	234	Bouwland ¹¹	0,17.00
	236	Dito	1,35.50

⁷ B.R.E.: Bunder of hectare, Roede of are, Ellen

⁸ De Eikelaar

⁹ Aan het dijkje (Kievitsdijkje)

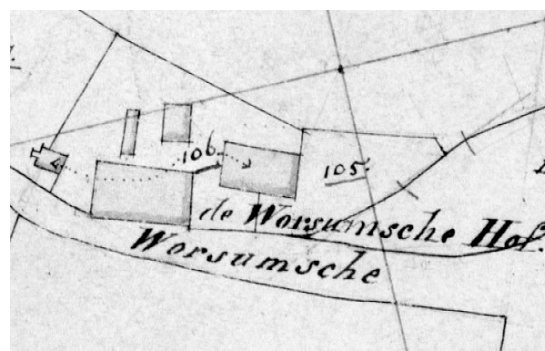
¹⁰ De Oorenberg

¹¹ Stalburgsche kamp

	254	Weiland	0,21.50
	259	Weide ¹²	0,26.80
	260	Dito tussen dijk en dam	0,83.60
	261	Bouwland	0,77.20
	262	Dito ¹³	1,91.80
	263	Dito	1,35.70
	290	Kooijland	1,88.40
	291	Dito	0,14.00
	292	Dito	0,16.10
	293	Dito	1,37.20
	410	Dijk- Weiland ¹⁴	0,00.00

Groot Te zamen 29,99.20
Deze bouwhof is nog voor 3 jaren verhuurd aan P. Jacobs, voor eene jaarlijksche som van F 460, ; bezwaard met eenen jaarlijkschen uitgang van F .1,50.

De pachters, Aaltje en Peter Jacobs (tante en neef), mogen nog 3 jaren op de Worsumsche Hof blijven wonen.

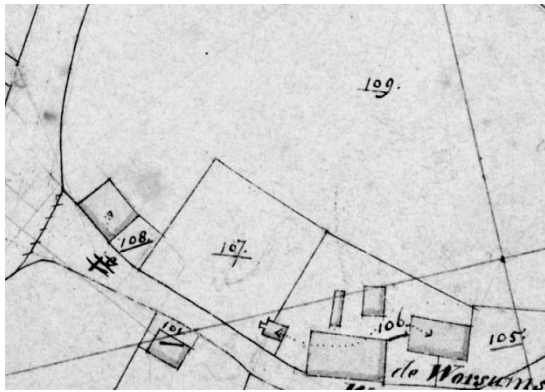

De gebouwen van de Worsumsche Hof in 1832
Huis, 2 schuren, varkenskot en bakhuis.

¹² Streep, langs het Vallick

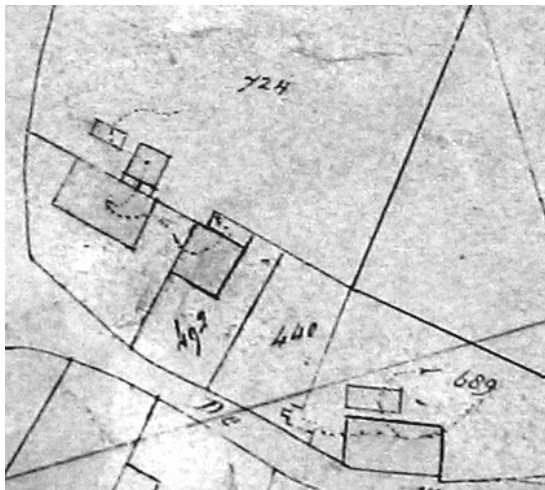
¹³ Aan de Vallikstraat

¹⁴ Gedeeltelijk vruchtgebruik

De gebouwen van de Worsumsche Hof en de buren in 1832

De arbeiderswoning op perceel nr. 108 is nog 3 jaren verpacht aan Johannes Kessler.

De gebouwen van de Worsumsche Hof (nu Worsumseweg 1) en de buren (nu Ijkelaarstraat 2) in 1883

De inzet is op 14 september 1852. Bij deze voorlopige veiling wordt de Worsumsche Hof toegewezen aan de predikant Lamping te Lobith. Hij biedt F 11.400. Johannes Kessler zet F 725 in op de arbeiderswoning. De definitieve toewijzing is twee weken later op 28 september 1852 bij notaris Payen in Nijmegen. De Worsumsche Hof wordt afgemijnd door Peter van Raaij¹⁵, tapper en landbouwer, voor de som van F 14.425.

¹⁵ Zoon van Marten van Raaij, Overasselt: met bezittingen sectie C Ewijk

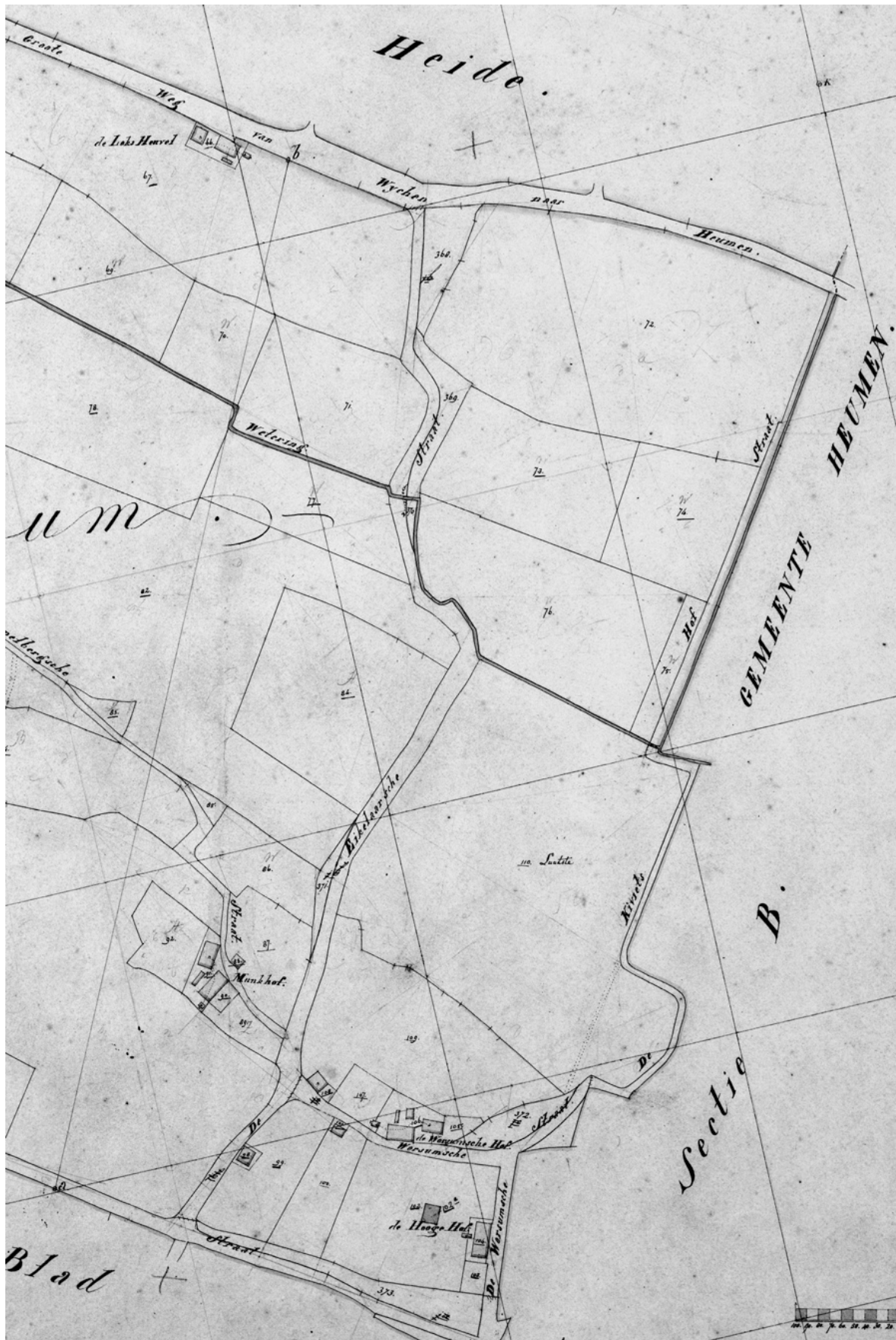
Handtekening van Peter van Raaij onder de koopakte van 1852

De broers Peter en Hend van Raaij nemen in maart 1853 een hypotheek op de Worsumsche Hof voor een bedrag van F 8.000,-. Hypotheekgever is mejuffrouw Clara Maria Elisabeth Jacoba de Bruijn in Turnhout. Wordt dit bedrag gebruikt om de Worsumsche Hof te verbouwen en achter de arbeiderswoning een nieuwe boerderij te bouwen?

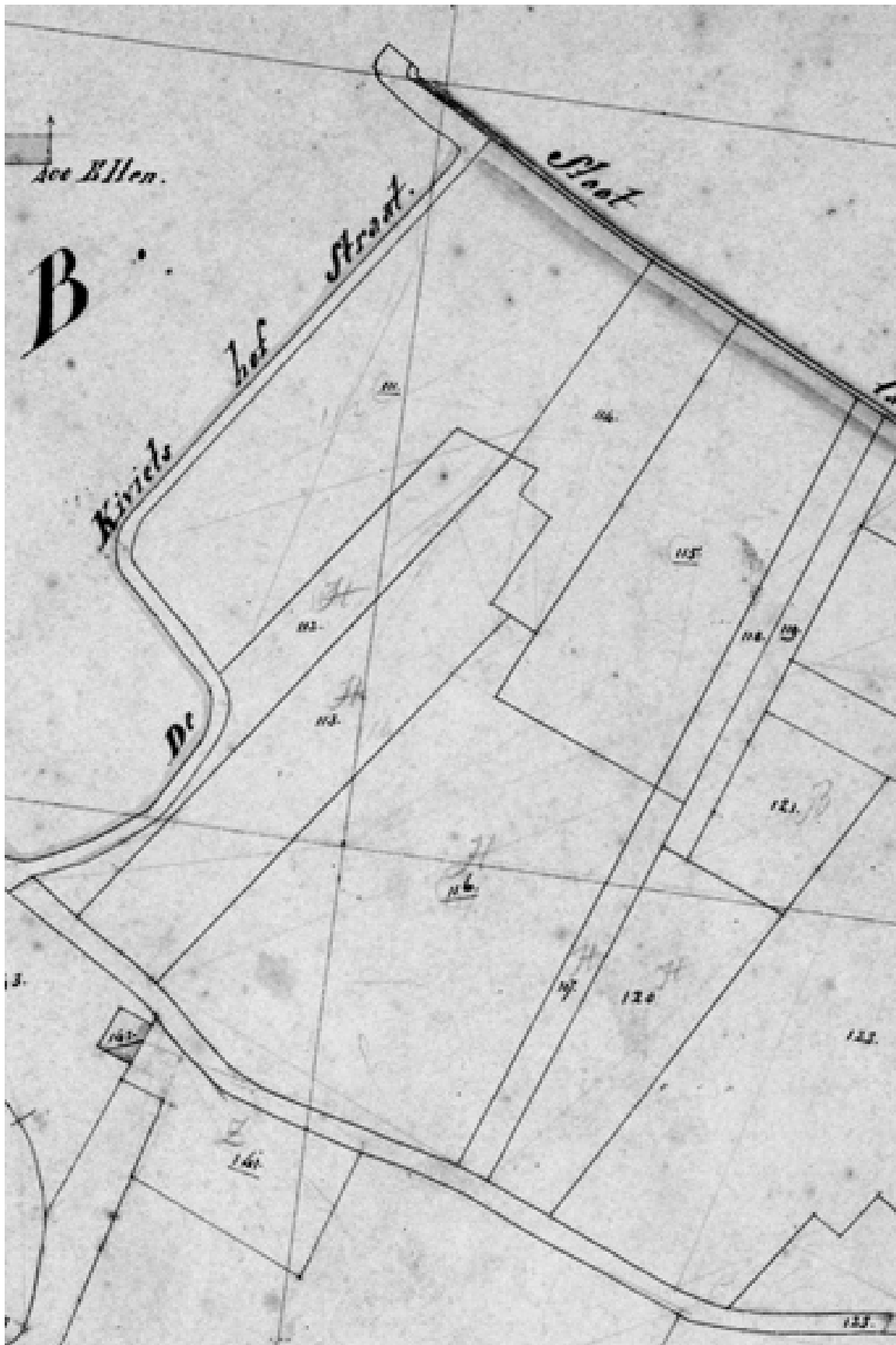
Arbeiderswoning; sloop en nieuwbouw

De arbeiderswoning naast de Worsumsche Hof wordt in 1830 bewoond door pachter Peter Kessler - arbeider, 60 jaar - en zijn vrouw Geertrui Voss, 41 jaar. Hun zoontje Johannes/Jan is dan 5 jaar. Peter overlijdt in 1838 waarna Geertrui kostgangers in huis neemt om te kunnen rondkomen. Voor 1840 zijn de twee kostgangers weer vertrokken. Jan is inmiddels oud genoeg om zelf te werken waardoor de kostgangers blijkbaar niet meer nodig zijn. In 1851 trouwt Jan met Anna Cornelissen uit Heumen. Zij en haar zus Theodora trekken bij Kessler in. In 1853 overlijdt moeder Geertrui en in december 1854 verlaat het echtpaar Jan en Anna de woning en gaan naar Heumen. Zus Theodora trouwt met Andries Klabbers. Blijkbaar hebben de Kessellers de pacht/huur opgezegd (gekregen) per 1 januari 1855.

Uit het bevolkingsregister is niet precies te achterhalen wanneer de volgende bewoners zijn gekomen. Verhuizingen binnen de gemeente worden namelijk niet van een datum voorzien. Het is het gezin van Hendrikus van Raaij en zijn vrouw Maria Rijken. Hendrikus is de broer van Peter van Raaij, de koper van de Worsumsche Hof in 1852. Het eerste kind dat bijgeschreven wordt na de verhuizing wordt geboren op 24 januari 1854 (Hendrikus van Raaij).

Worsumsche Hof met percelen in het gebied omsloten door de Ijckelaarsche Straat, de Grote Weg van Wijchen naar Heumen, Kiviets Hof Straat en de Worsumsche Straat. 73 = de Eikelaar. 108 = arbeiderswoning. 372 = Moeras (Dorp Overasselt)

Percelen van de Worsumsche Hof in het gebied tussen de Worsumsche Straat, de Kiviets Hof Straat en de sloot langs het Kiviets Hof Dijkje. 113 = de Oorenberg. De percelen 112, 113, 116, 117 en 120 zijn heide. 142 = schaapskooi van de Heegt. 123 = uitweg (later Heegtseveldweg)

De eerste nieuwe knecht komt op 21 mei 1854. Dus ergens in die periode moeten ze verhuisd zijn. In hoeverre de arbeiderswoning toen al vervangen was door de nieuwe boerderij is niet duidelijk. Gezien het overlappende bewoningsjaar werd er misschien al aan de boerderij gebouwd terwijl de arbeiderswoning er nog stond. En is de arbeiderswoning na het vertrek van de Kesselers afgebroken. De boerderij en de arbeiderswoning staan namelijk niet op precies dezelfde plek.

Het gezin van Raaij bestaat in 1854 uit vader Hendrikus, moeder Maria en de kinderen Martinus (1846), Johanna (1849), Petrus (1851) en de al genoemde Hendrikus. In de jaren erna worden nog Maria (1856) en Antonius (1859) - die na 9 weken overlijdt - geboren. In 1863 volgt het laatste kind dat weer Antonius wordt genoemd.

Zoon Martinus overlijdt in 1877, Petrus huwt in 1879 en gaat elders in de gemeente wonen net als zijn zus Johanna die in 1872 huwt.

Zoon Antonius neemt de boerderij over van zijn vader. Hij trouwt in 1898 met Hendrika Janssen (bijnaam onleesbaar). In het bevolkingsregister staat ze eerst als dienstmeid vermeld en bij het huwelijk wordt bij het beroep van haar vader en moeder vermeld dat deze arbeider en arbeidster zijn. Ze krijgen een aantal kinderen: Maria Hendrika (1899), Francina Johanna (1900), Hendrika Maria (1901), Hendrikus Antonius (1904), Johanna Hendrika (1905) en Antonia Hendrika (1907).

Hendrikus (Hend) neemt de boerderij over van zijn vader, waarna de nog thuiswonende zussen met vader naar een nieuwe ernaast gebouwde boerderij verhuizen (Ijkelaarstraat 4). Moeder Hendrika is in 1929 overleden.

Tot de recente generaties horen Hend (opa), Ton (vader) en Alwin van Raaij (zoon).

Worsumsche Hof

In 1830 - het begin van het bevolkingsregister in Overasselt - wordt de Worsumsche Hof bewoond door Andries Jacobs en zijn twee zussen Johanna en Aaltje. Naast de nodige knechten en meiden wonen er ook twee neven in huis, kinderen van hun broer Marten en schoonzus Christina van Raaij die allebei overleden zijn. Het gaat om Peter en Hendrikus Jacobs die dan 22 en 21 jaar oud zijn. Ook woont er een jonger nichtje in huis: Geertrui Jacobs van 11 jaar oud. Haar ouders zijn niet te achterhalen maar blijkbaar ook overleden aangezien ze als "opvoeder" wordt aangeduid.

Johanna Jacobs overlijdt op 13 oktober 1843, broer Andries op 20 oktober 1852. De neven Peter en Hendrik met hun tante Aaltje en nicht Geertui blijven tot 1854 op de boerderij wonen. Dan huwt Peter op 21 juni 1854 met Maria Stoots en verhuizen er een aantal familieleden. Hendrikus gaat naar Heumen. En Geertui vertrekt naar Gassel. Het lijkt erop dat tante Aaltje en Peter met echtgenote in 1856 als laatsten vertrekken. Aaltje gaat naar Velp bij Grave en Peter vertrekt met vrouw en inmiddels twee kinderen naar Balgoij.

Ergens tussen 9 juli 1856 en 2 februari 1857 komt de familie van Raaij op de Worsumsche Hof wonen. Het gaat om Peter van Raaij, koper van de Worsumsche Hof in 1852, met zijn vrouw Theodora Cecilia Derks (1817-1900) en de kinderen Maria, Theodora, Johanna en Jacobus. In 1857 wordt Theodorus Lambertus nog geboren. Peter staan beschreven als landbouwer, tapper en herbergier.

De Worsumsche Hof wordt meerdere keren, in 1859 en opnieuw in 1886, verbouwd.

Zoon Jacobus huwt op 31 juli 1876 met Maria Elisabeth Wouters uit Heumen. Zijn vader verhuist dan met moeder en de enige nog thuiswonende broer en zus naar een ander huis in Overasselt en wordt wethouder. Jacobus (1851-1915) krijgt in 1878 het blote eigendom toegewezen. Hij neemt de boerderij over en in 1879 wordt

het eerste kind geboren. In totaal krijgen Jacobus en Maria Elisabeth 8 kinderen waarvan er 3 jong overlijden. In 1895 koopt Jacobus de boerderij.

Op 29 juli 1915 overlijdt Jacobus. In 1921, 6 jaar na het overlijden van Jacobus in 1915, geven de weduwe en kinderen opdracht tot verkoop. Op 15 december is de inzet in café Jac van Lin in het dorp. Verschillende Overasseltse boeren tonen belangstelling voor de boerderij en de verschillende percelen: Antonius Faagen, Hubertus van Haren, Petrus Jacobs, Hendrikus Klabbers en Johannes van Tiel. Op 29 december is de toeslag. Intussen zijn nog verschillende biedingen aangemeld. De prijs van het totale bezit staat op F 20.964. De koop wordt door notaris ten Pol toegewezen aan

Johannes Broens. De andere bieders vissen achter het net.

In 1922 vertrekt de weduwe Maria Elisabeth met de vier kinderen die nog thuis wonen naar Ewijk.

Nu neemt de familie Broens zijn intrek op de Worsumsche Hof. Het gezin bestaat uit vader Johannes Broens, moeder Maria Johanna Claassen en drie kinderen Martinus, Joanna en Wilfrida. In 1925 en 1927 worden er nog twee kinderen geboren: Mathea en Henricus. Helaas overlijdt op 17 oktober 1930 moeder Maria Johanna.

De openbare gegevens van het bevolkingsregister gaan niet verder dan 1931. Zodat uit deze bron verder niets te melden valt.

N ^o . 86.					
	NAAM.	VOORNAMEN.	BEROEP.	WOONPLAATS.	ART. 611
EIGENAAR.	Van Raaij	Jacobus	Landbouwer	Overasselt	
VRIJGEWILDE VRUCHTGEBRUIKER, EREDICHTER, OF RECE-VAN-OPSTAL.	Van Raaij	Peter	Landbouwer	Overasselt	

Kadasterlegger - vader Peter van Raaij heeft het vruchtgebruik. Zoon Jacobus het eigendom.

Mathijs Arts

Het bedrijf van Johannes Broens gaat failliet en wordt in 1935 verkocht. De inzet is op 18 juni in café Verheggen. De toeslag 2 weken later door notaris Hekking in café van Lin. De gebouwen en de huiskavels gaan naar Harrie Verheggen. De overige percelen gaan naar Martinus Schiks. Beide kopers dienden als stroman voor de uiteindelijke eigenaar Arnoldus van Dijk, winkelier.

*Echtpaar Mathijs Arts en Nel Derks
Foto familiealbum Piet Arts*

Deze verpacht de boerderij aan Mathijs Arts (1904-1986), maar zonder de percelen aan de Valkstraat en in de uiterwaard. Die komen in handen van de buurman Antonius van Raaij. Mathijs is een zoon van Bertus Arts van de Hamelberg en Anna Toonen. Mathijs is getrouwd met Nel Derks (1908-1980) uit Neerbosch. Ze hebben elkaar leren

kennen op Worsum. Nel werkte als dienstmeid bij Drikus Klabbers¹⁶. In 1950 koopt Mathijs Arts de boerderij van Arnoldus van Dijk. Van pachter wordt hij nu eigenaar.

Voorste rij: Thea en Ria. Middelste rij: Nellie, vader, Toon, moeder, Truus. Achterste rij: An, Ben, Piet, Narda, Wim

Foto familiealbum Piet Arts

Het lag in de lijn dat Ben het bedrijf zou voortzetten, maar het loopt anders. Piet komt op het bedrijf.

Piet Arts

Piet en Ricky Elmans trouwen in 1967. In hetzelfde jaar kopen ze de boerderij. Het is dan nog een gemengd bedrijf met 500 kippen, 20 zeugen en 10 koeien. De kippen gaan al snel weg. In 1978 gaat het melkvee er uit. Tot 1984 is het een opfokbedrijf voor kalveren. Na 1984 worden alleen nog vleeskoeien gehouden. In 1995 wordt het een maatschap van de ouders met zoon Matheo die zich gaat richten op het fokken en mesten van vleesvarkens.

25 jaar getrouwd; Piet en Ricky met de 3 kinderen Matheo, Annet en Paul

Foto familiealbum Piet Arts

Matheo Arts

In 2001 koopt Matheo het bedrijf. Miranda Zwanenburg (Nijkerk), de partner van Matheo, start in 2003 Kinderdagverblijf "Beestenboel" in de voormalige stal en deel. In 2005 volgt uitbreiding met een nieuwe stal. Op 12 november 2006 wordt Lobke geboren.

Matheo, Miranda en Lobke, 4 november 2009

¹⁶ Boerderij naast de Hoge Hof.
Nu Gerard en Marijke Schoenmakers.

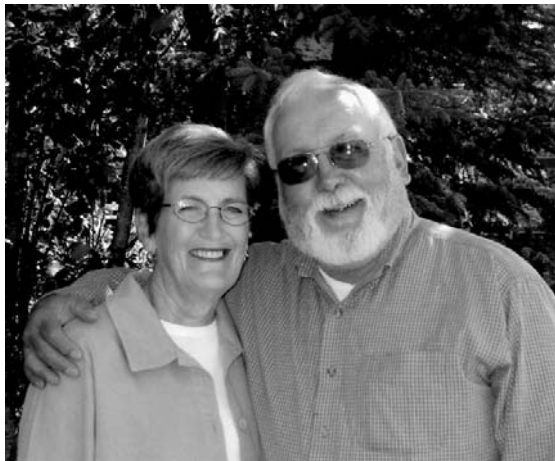
LARRY VAN RAY

AMERIKAAN VAN WORSUM

Mede-auteur: Mw. Eef van Hout
Met medewerking van Manfred van Raaij.

Inleiding

Op 13 augustus bezocht de Amerikaan Larry Van Ray Worsum om te zien waar zijn voorouders vandaan kwamen en enkele verre familieleden te bezoeken. Larry's Overasseltse grootouders, Gerardus van Raaij en Ardina Driessen, emigreerden naar Amerika aan het einde van de 19de eeuw.

Echtpaar Larry en Rosanne Van Ray

Gerard van Raaij emigreert

Gerardus van Raaij (1860-1910) is een zoon van Martinus van Raaij (1820-1896) en Johanna van Haren (1830-1915) van de Hoge Hof. In 1869 trekt hij in bij zijn zus Peternel en zwager Bert Jansen die samen met zijn broer Jan een boerderij op Schoonenberg runt. Ergens tussen 1881 en 1899 wordt hij bij de verhuizing van zijn zus en zwager opeens uitgeschreven uit het bevolkingsregister om ambtelijke redenen. Dit werd gedaan als geconstateerd werd dat de persoon niet (meer) op dat adres woonde zonder dat bekend was waar deze was gebleven. Bij emigratie gebeurde dit wel vaker. We weten nu dat hij als 29-jarige in 1889 met het schip "Belgenland" uit Antwerpen naar Amerika vertrok. Op 21

maart komt hij in New York aan. Waarom ging hij uit Nederland weg? We weten het niet, maar misschien ging hij een jeugdvriend uit Overasselt achterna.

Ardina Driessen emigreert

Ardina Driessen (1875 -1948) uit Overasselt is al 2 jaar eerder, op 11 februari 1887, als meisje van 12 jaar, naar Amerika geëmigreerd samen met haar ouders Theodorus Driessen (arbeider) en Elisabeth Peters, en haar broers en zussen. Ze is het 4de kind uit het gezin van 9 kinderen. In het bevolkingsregister is de bestemming Dakota opgenomen. Samen met het gezin Driessen vertrekken ook Anton van Hout (jongste zoon van Peter van Hout van de Schaapskooi), zijn vrouw Elisabeth Suppers, haar vader en hun twee jonge dochtertjes.

Jeugdvrienden?

Gerard van Raaij en Anton van Hout zijn even oud. Allebei zijn ze geboren in 1860 in de buurtschap Worsum. Ze zijn samen opgegroeid en naar school gegaan. Waarschijnlijk waren het vrienden. We veronderstellen dat ze samen plannen hebben gemaakt om naar Amerika te gaan.

Verliefd, verloofd, getrouwd?

We weten niet hoe, waar en wanneer Gerard en Ardina elkaar hebben ontmoet. Ze kenden elkaar natuurlijk uit Overasselt, maar in Amerika vinden ze elkaar.

Op 2 april 1894, 5 jaar na de aankomst van Gerard, trouwen ze in Big Stone City, South Dakota. Ze hebben een boerderij in Milbank. Inmiddels heten ze geen Gerard en Ardina meer, maar George en Dehlia. De familienaam van Raaij is veranderd in Van Ray (spreek uit: venreej).

Ze krijgen 6 kinderen waaronder Charles Peter (1904-1958). Diens zoon Larry Charles wordt geboren in 1937 in Milbank, County Grant, South Dakota. Het is dit kleinkind van Gerard en Ardina dat op zoek gaat naar zijn Overasseltse voorouders.

*George, Dehlia en hun kinderen in 1909/1910
In het midden, eerste rij, Charles Peter (Chuck),
de vader van Larry
Foto familie Van Ray, USA*

Bezoek 19 augustus 2009

Larry en Rosanne waren op 19 augustus op Worsum om de geboortegrond van grootvader Gerardus van Raaij te bezoeken. De belangstelling betrof natuurlijk vooral het geboortehuis de Hoge Hof. De Hoge Hof van 1889 is er niet meer. Het hoofdgebouw brandde in 1942 af na een blikseminslag. De nieuwe Hoge Hof was in 1950 klaar. Maar de schuur met de woning van 1869 bleef gespaard. Die staat er nog op het erf van Gerard en Marijke Schoenmakers.

*De schuur met woning van de Hoge Hof
Van links naar rechts: Marijke en Gerard
Schoenmakers, Pieta en Piet van Raaij, Larry en
Rosanne Van Ray, Manfred van Raaij, Hennie Arts*

*Gevelsteen Hoge Hof van 1869
initialen P-V-R (Piet van Raaij)*

Larry en Rosanne gingen ook op bezoek bij de Heegt en Worsumsche Hof waar in vroeger jaren ook van Raaij's hebben gewoond. Vandaag wonen Alwin en Jan van Raaij op de adressen Ijkelaarstraat 2 en 4. Tun woont op de Garstkampsestraat 13. De familieband van Larry Van Ray en de nieuwe generaties van Raaij zijn door het bezoek aangehaald.

Bronnen

- Larry Van Ray

Internet:

- Public Archives South Dakota
- olivetreegenealogy.com; passengerslists en
andere links vanaf die site

Regionaal Archief Nijmegen:

- vertreklijst Gemeente Overasselt 1882 -
1902
- bevolkingsregister Overasselt 1860 - 1899

Herinneringen van Ardie Jacobs aan de bevrijding op zondag 17 september 1944

Inleiding

De geallieerden zijn op 6 juni geland in Normandië en rukken op door Frankrijk naar België. In september is het zover dat ze Nederland vanuit het zuiden kunnen binnentrekken. De operatie Market Garden wordt opgezet. Deze bestaat uit grote luchtlandingen en een grondoffensief vanuit België. Op 17 september barst de aanval los. In onze regio is de 82ste luchtlandingsdivisie 'All American' van generaal Gavin actief. Het 504de Parachutisten Infanterie Regiment neemt de aanval op de brug bij Grave, de landing in het Broek van Overasselt en Nederasselt, en de ontzetting van de bruggen over het Maas Waal kanaal bij Heumen en Malden voor hun rekening. Op dezelfde dag roept de regering in Londen via radio Oranje Nederland op tot een vervoerstaking om het de Duitsers lastig te maken troepen en materieel aan te voeren. De bevrijding van Nederland gaat beginnen.

Overasselt wordt op 17 september door de Amerikanen bevrijd. 123 vliegtuigen droppen 1.700 para's in het Broek. De gebeurtenissen van die dag maken een onuitwisbare indruk op Ardie Jacobs van de Munnikhof, toen 8 jaar oud. De beelden van 17 september staan hem nog scherp voor de geest. Hieronder volgt zijn verhaal.

Opstaan en ontbijt

Het is zondag 17 september 1944. Een prachtige nazomer dag. De zon staat al aan de hemel. Het zal zo'n 22 graden worden. Niets wijst er nog op dat dit een heel bijzondere dag gaat worden voor bezet Nederland, in het bijzonder voor Ardie Jacobs.

Ardie woont in Worsum op de Munnikhof aan de Ijkelaarstraat met zijn vader Johan Jacobs (Jan van Jöbke), moeder Jacobina (Mieneke van Dreumel), broers en zusje, ome Koos (van Dreumel) en Hans van Abel. Ardie is 8 jaar. Ome Koos en Hans van Abel woonden en werkten eerst in het klooster van een Duitse orde in Arcen. Zo hoefden ze niet naar Duitsland. Na de invasie in Normandië in juni 1944 doken ze onder op de Munnikhof. Naast deze 4 volwassenen waren er de 3 kinderen: de oudste Jan (13 jaar), Truus (12 jaar), Thé (10 jaar) en Ardie (8 jaar). In 1948 zal Mientje nog worden geboren.

Zoals elke zondag worden de kinderen om 7 uur gewekt om naar de kindermis te gaan. Wassen, aankleden, de mond spoelen (niet

doorslikken!). Tanden poetsen deed men in 1944 nog niet. En dan helemaal nuchter naar de kerk.

Kindermis

Jan 78 jaar en Ardie 73 jaar, mei 2009

De kindermis begint om 08:30 uur. Dus gaan de kinderen rond 8 uur van huis om naar het dorp te lopen. Er is nog niks bijzonders aan de hand. Pastoor van Riel doet de mis, meester Schlicher of Groen houdt de kinderen in de gaten.

Na de mis gaan de kinderen met een rammelende maag naar huis om te ontbijten. Moeder is al naar de vroegmis geweest. Wat

ze kregen van moeder weet Ardie niet meer. Boterhammen met wit spek zullen er zijn geweest en een bord pap van roggemeel. Alles is nog normaal, maar kort daarna zal het beginnen. Vandaag wordt Overasselt vanuit de lucht bevrijd. De gebeurtenissen van die dag staan tot in detail in het geheugen van Ardie gegrift.

Luchtaanval Graafse brug

Pa Jacobs is in de hoogmis als de beschietingen beginnen. De Duitse stellingen bij de Graafse brug worden beschoten door geallieerde vliegtuigen. In de kerk is het te horen. Gerrit Duighuisen, in zijn boekje "Zeg maar Gerrit" beschrijft het zo. *Het was 's morgens steeds al onrustig in de lucht geweest, maar onder de preek werd het pas echt spannend. Toen werd er geschoten en gebombardeerd. Dat was allemaal bij de Graafse brug te doen. De pastoor stond op de preekstoel en hij zei dat wie naar huis wilde gaan, dat mocht doen. Verscheidene mensen liepen toen de kerk uit. Wij bleven zitten en pater Jansen ging verder met de mis. Omdat de elektriciteit was uitgevallen deed het orgel het niet meer. Bovendien waren verschillende koorzangers naar huis gegaan. De rest van de mis werd er dus niet meer gezongen (cit.).*

Duitsers op jacht naar eten en vee

Het Duitse leger heeft ook in de gaten dat er grote dingen staan te gebeuren. Ze maken zich klaar om terug te trekken. Maar ze hebben vervoer en eten nodig. Dat komen ze bij de boeren halen. Zo ook op Worsum,.

Pa Jacobs komt net thuis uit de hoogmis als de Duitsers verschijnen. De hammen die in de keuken hangen worden uit voorzorg verstopt in de grote lindeboom voor het huis. De soldaten hebben al een kar met 2 paarden. Bij Hend van Raaij halen ze varkens. Bij de Munnikhof proberen ze het paard dat in de wei staat te vangen. Dat zou normaal geen probleem zijn, want 'ons Lies' is een heel zeeg Belgisch paard. Maar Lies speurt onraad. Als de soldaten het hoofdstel willen aanbrengeen sprint het paard er

tussenuit, door de openstaande poort richting de hei¹⁷.

Lies is een heel rustig en betrouwbaar paard. Het dier is zo gemakkelijk dat Jan als kleine jongen al met het dier mag werken. Lies en het zwarte hondje Tommie zijn echte vrienden. Als Lies voor de kar is gespannen springt Tommie op de bok en dan op de vette kont van Lies. Op dat lekkere warme plekje blijft hij rustig en comfortabel liggen. Lies vind het prima.

In een wei verderop loopt het paard van Arts uit Lunen. Dit dier laat zich beter vangen en wordt meegenomen.

Brandstof tank stort neer

Pad van Munnikhof naar Hamelbergstraat: Met Jan de Groot naar de brandstoftank

Nog meer actie! Achter de Munnikhof laat een Amerikaans vliegtuig zijn reserve tank vallen. Het kunststof gevaarte is terecht gekomen in de wei tussen de Munnikhof en de boerderij van oom Koos Jacobs aan de Hamelbergstraat.

Op de plek van het OJO bosje aan de Ijkelaarstaat is in 1944 een stuk dennenbos en een heideveld.

Boerderij van oom Koos Jacobs rechts op de achtergrond (lokatie 1 op kaart)

Het droppen van brandstoftanks gebeurde wel vaker. Zo is er ook eentje van metaal neergekomen bij van Zuijlen. Die tank werd gehalveerd en zo tot kano verbouwd.

Er is nog wat kerosine in de tank achtergebleven. Jan de Groot van de Hamelberg heeft lucifers bij zich en maakt er een felle fik van.

Middageten

Rond 12 uur is het etenstijd. Ardie en zijn broer Thé gaan naar huis. Moeder maakt zich zorgen. Ze moeten die middag dicht bij huis blijven.

Terug naar de brandstoftank

Na het eten gaat Ardie weer terug naar de brandstof tank. Toon Peters¹⁸ van het winkeltje is er ook bij. Terwijl ze nog bij de brandende tank bezig zijn springen de eerste parachutisten boven het Broek uit twee dakota's.

Parachutisten in de lucht

Ardie en Thé Jacobs en Toon Peters lopen naar het land van Toontje Gerrits van de

Kleine Sleeburg om het allemaal goed te kunnen zien.

Zicht richting Broek vanaf het land van Toontje Gerrits (lokatie 2 op kaart)

Uit twee vliegtuigen springen 24 para's; Het is een voorhoede die het landingsgebied moet klaarmaken voor de hoofdmacht. Ze plaatsen een radiobaken, rookpotten en brengen met linnen panelen een markering op de grond aan van de letter O (Oboe) om de landingsplek goed zichtbaar te maken. Het lijkt dichtbij en hun nieuwsgierigheid is zo groot dat ze in de richting van de landingsplek gaan lopen.

Op weg naar de landingsplaats

Ze lopen over het karrenspoor in de richting van de Sleeburg.

Karrenspoor richting Sleeburg

Links groeien aardappelen en lupinen. Rechts is een stoppelveld. Een eindje verder buigt het karrenspoor af naar de boerderij van de

¹⁸ Vader van Harrie Peters en opa van Thé Peters

familie v.d. Burgt aan de Sleeburgsestraat¹⁹ (lokatie 3 op kaart). Als ze daar zijn blijkt dat het nog verder weg is. Het wordt te spannend als kort daarna veel meer vliegtuigen komen.

Terug naar huis

Ze lopen weer richting huis om daar alles vanuit de verte met z'n zevenen te gaan bekijken: pa, ma, ome Koos, Hans en de drie kinderen.

Hoofdmacht wordt gedropt

Uit het ene vliegtuig na het andere springen 1.700 para's boven het gebied in het Broek bij de Hut (Hutsestraat). Er landen 450 gliders met voertuigen, wapens en andere materialen.

*Boerderij De Hut (schilderij)
Gesloopt in de jaren 60*

Ze vliegen dan door naar Groesbeek om ook daar para's te droppen. Vanaf de Munnikhof is het allemaal mooi te zien.

Luchtlanding ergens in Nederland

Er zijn geen Duitsers in de buurt. Er valt geen schot, maar toch komt een Amerikaan om het leven bij de operatie. Hij bezwijkt onder een groot pakket goederen dat op hem terecht komt.

---

¹⁹ Nu familie Kleijn

Uitkijk vanaf Hutsestraat over het landingsgebied. Links het woonhuis en champignonkwekerij waar Ardie jarenlang heeft gewoond en gewerkt (nu zoon Iwan). Hier viel een parachutist dwars door het dak. Op de voorgrond stond in 1944 nog boerderij de Hut.

Landingstroepen op weg

Snel na de landing gaan de soldaten op weg naar de diverse bruggen. De troepen die de Maldense Hoge Brug en de brug in Heumen moeten innemen komen over de Sleeburgsestraat, dan linksaf een stukje Garstkampsestraat, en dan meteen rechtsaf de Worsumseweg in waar ze over het erf van Hend van Raaij over een veldweg naar het Kievitsdijkje lopen.

Over het erf van Hend van Raaij, Ijkelaarstraat 2

Van daaruit gaat het over het dijkje naar de molen van Jetten aan de Vosseneindseweg. Bij de molen verdelen de troepen zich om op weg te gaan naar de twee bruggen.

Ome Koos loopt vanaf het voorhuis over een karrenspoor naar de Sleeburgsestraat de Amerikanen tegemoet. Hij zwaait met een witte zakdoek om te voorkomen dat ze op hem schieten. De anderen lopen naar de Ijkelaarstraat om naar de Amerikanen te kijken. Ardie sluit zich aan, net als ome Koos en Harrie Peters. Ze lopen mee tot het Kievitsdijkje (lokatie 4).

Over de veldweg van van Raaij naar het Kievitsdijkje

Tegen drie uur gaan ze weer naar huis.

Weg op het Kievitsdijkje naar de Vosseneindseweg bij de Kievitshof. Vandaar gingen de troepen naar de molen van Jetten

Naar de Spellingsestraat

De landing is voorbij. De para's zijn al doorgetrokken naar hun bestemming. Het landingsgebied is nog bezaaid met achtergebleven materiaal.

Tegen half zes gaat Ardie op onderzoek uit. Vanaf huis loopt hij over de Sleeburgsestraat en de Kasteelsestraat naar de Spellingsestraat.

In de sloot op de hoek van de Kasteelsestraat en Spellingsestraat ligt een soldaat

Grote hoeveelheden munitie en andere materialen liggen hier op een grote hoop aan de Kasteelsestraat. Enkele Amerikanen houden de wacht. In de sloot ligt een

soldaat. Is hij dood of gewond? Ardie kan het niet zien. Spannend is het zeker.

Graag zou hij ook wat mee willen nemen naar huis, maar hier durft hij het niet. Verderop langs de Kasteelsestraat in de richting van het dorp neemt hij een parachute onder de arm en loopt dwars door de weien naar de Sleeburgsestraat naar huis. Daar verstopt hij de parachute in het lupineveld om eerst poolshoogte te nemen. Hij kijkt door het raam naar binnen. De kust is veilig. Hij haalt de parachute op en gaat naar binnen. Het is ongeveer acht uur. Het wordt al donker. Lichtkogels vliegen door de lucht.

Bronnen

- Ge wis nie wâ ge zag! Verhalen van Nederasseltse en Overasseltse mensen over de luchtlandingen op 17 september 1944. September 1994.
- Zeg mar Gerrit. Door Gerrit Duighuisen. Overasselt, juli 1998.
- Gesprekken met Ardie Jacobs

Google Earth satellietfoto 2009 van Worsum met Sleeburgsestraat, Hamelbergstraat, Ijkelaarstraat, Garskampsestraat, Worsumseweg en Heegseveldweg.

Let op! In 1944 ontbrak het tweede deel van de Hamelbergstraat. Over het erf van de Munnikhof liep een veldweg naar de Hamelberg.

1 = Vliegtuigtank ; 2 = Land Toontje Gerrits ; 3 = van de Burgt 4 = Kievitsdijkje

Dankwoord

Mw. Eef van Hout (Nijmegen) voor haar
speurwerk in het bevolkingsregister naar de
bewoning van de Worsumsche Hof en de
genealogie van Larry Van Ray.

Colofon:

Dit bulletin is een uitgave van de Werkgroep
Historie Worsum

<http://www.overasseltpromotions.nl>

<http://www.dorpsplatformoverasselt.nl>

Correspondentie:

Harrie Joosten

Worsumseweg 3

6611KT Overasselt

T 024-6221644

E harrie.f.p.joosten@freeler.nl